

O! Da dete sem tak majčkeno,
prišlo tisto bi preradostno:
lastna misel me zgrešila bi,
bil jaz ves, prav ves odrešen bi.
Pa, saj vem, da pride: majhen bom,
pojdem tik za dragim Jezusom,
carstvo božje si poiščeva,
v raj tvoj, Oče, skupaj prideva.«

Reka

Iz nebeškega kraljestva
teče, teče reka plovna,
vso zemljo preteče našo,
vlije se v kraljéva morja.
Rad bi ptica bil galeb:
tiho bi na vale sedel,
reki bi se nesti dal,
tak v kraljestvo priveslal.
Teče, teče reka plovna:
veletoki milosti.
O, da bi nas vse prinesli
do obrežja večnosti.

Trije zvonovi

Kadar s tremi zvonovi zazvoni,
tako na večer po navadi,
se zdi mi,
da slišim pogovor presvete Družine.
Poslušam, poslušam in mislim za njimi:
Jožef orjak,
Jožef je žalosten in je težak,
Jožefu v hrbet so zlezle kosti:
veliki zvon težko zvoni — —
Deva Marija
je med obema srednica,
starčke tolaži in Sinčka uči:
Deva Marija na sredi stoji.
Gleda skoz line Jezušček mladi,
spleta mu kodre kot po navadi
Mati Marija in ga drži:
Jezušček mladi se pasti boji! —
Sveta Družina v sobi visoki,
v sobici ozki,
v okna se sklanja nebo vam, nebo!
Jezus skoz line zre našo zemljó,
vidi nas, vidi...
Sveta Družina, le dvigajte nas!
Zlasti na tisti večer proroški,
ko nam zvonovi trije zapojo...
Takrat, o sveta Družina, nas dvignite
v izbo svojó!

Veter

Od zlatih vrat nebeškega kraljestva
veter je potegnil na večer,
drevja vrhe za seboj je nagnil,
liste je prevrnil v svojo smer:
božji svod svetlo brni, brni,
vzduh po sinji večnosti dehti...

V veter vstopim se najbolj močan,
in se vsega, vsega mu predam:
naj počese za seboj lasé,
misel moja naj z vetrovi gre...!
Sprožim, sprožim mu roke voljan,
— prosta vesla — padejo naj vanj!
V vetru rože večnosti dehte,
klonejo tja glave in roké...

Tiho, tiho veter gre v zaton,
tiho, tiho veter gre v pristan.
Vrhe, liste za seboj je nagnil. —
Ah, da morem, šel bi z njim voljan!

Biti — ne biti

France Bevk

Slednja misel je bila kaplja krvi, vsaka
minuta večnost. Na glavi ni bilo sivih
las, duša se je neizmerno postarala. Ni-
smo smeli želeti ničesar, zato smo se vdali v
usodo... Upanje je bilo podobno nepovratni
točki, ki se je bolj in bolj odmikala. Bali
smo se sami sebe.

Po hodnikih jetnišnice se je razlegnil
štirikratni udarec zvonca in udaril v celice.
Ljudje, ki so ležali zleknjeni na ozkih
slamnjakih, da se je pod odejo odražalo
shujšano telo, so se zdrznili. Omotica dneva
je stopila v ozadje, na njeno mesto je
skočila misel. Iz molka je rastla in vlekla
dušo na natezalnico.

Čemu živiš?

Peter je ležal na slamnici, zraven njega
Ado. In tisti hip, ko sta se obrnila oba, so
se v polmraku zasvetile njune oči drug v
drugega. Ado je vzdihnil.

Peter je spregovoril pritaženo, da je jedva
slišal sam sebe, a je bil v tihoti celice slišen
do bližnje postelje.

»Kaj ti je, Ado?«

Ta je dvignil glavo in poslušnil, kakor da
čaka nadaljevanja stavka in ko ga ni do-
čakal, je odprl usta.

»Ali je vredno živeti?«

»Ne,« je dejal Peter in nič več, kakor da je v tej nikalnici vsa vsebina njegovih razmišljanj, določena in nespremenljiva.

»In potem?« je vprašal Ado.

»In potem?« je povzel Peter. »In potem? Ni vredno, pa je! Vzemi rjuho, odtrgaj rob, namaži ga z milom in pritrdi ga na križe na oknu... ali pa počakaj, da bo vredno živeti...«

Ado je gledal v križe, kakor da meri višino okna in razmišlja, če ni omrežje pregosto in bi ne mogla njegova duša skozi. Misлил je že na to, in še ni storil. Vselej drži svoje življenje med prsti, ga gleda in šteje utripe, nosi preteklost in bodočnost na tehtnici:

Biti — ne biti!

Biti! In vendar je težko biti! Težje v tem trenutku kakor ne biti. In ne radi teže in trpljenja, ampak radi nezmislivosti, ki objema trenutke, na katere je pribit, in ga kljuje čas.

Od zunaj pa je prišel glas vijoline. Od bližnjih hiš nekje; in toliko, da je bila slišna, ker je veter jačil glasove in jih zopet glušil, da so pojemali kot luč v sapi.

Nekateri ljudje imajo take prste, da igrajo, kakor da bi igrali na svojem zvenem srcu. Duša se zlije v glasove in prekaša zemljo in nebo, ki onemela strmita.

Glas vijoline je ta večer jokal.

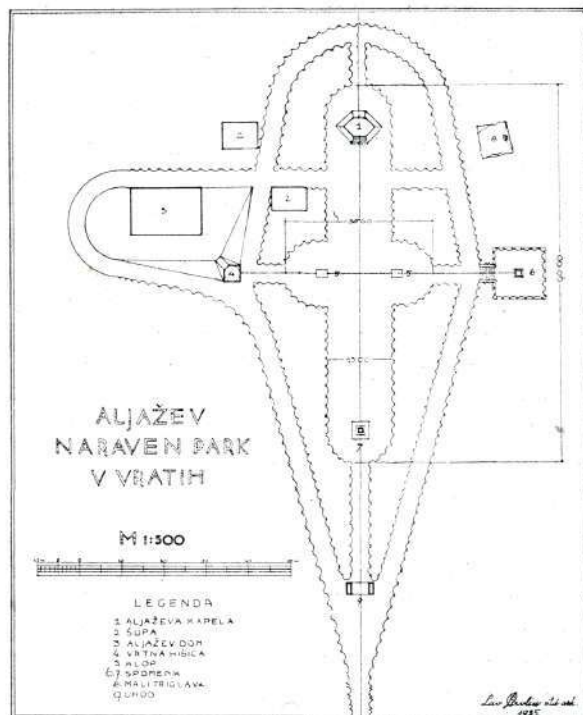
V samoto jetniških sten je odmeval ta plač strašno. Iz dna joka je drhtela neizmerna žalost. Iz žalosti tragedija. Katera drama se je izvršila? Sveža bolečina in kri sta tožila in se razodevala svetu. Poslušajoči so brali svojo lastno dramo v teh glasovih, ki jih je vsak sprejemal po svoje, razlagal po svoje, pretrpel po svoje.

Ado se je dvignil na komolec, gledal je skozi okno in je videl kos neba, na nebesu eno samo temno drevo, ki je rastle izza črnega zidu in zvezdo poleg njega.

V naslednjem hipu se je dvignil ves in strmел v praznino... Iz drugega nadstropja jetnišnice se je utrgal strašen glas in padel na dvorišče, se odbil od sten, pljusknil skozi gosto zamrežena okna v vse celice, zasadil svojo ostrino v duše in se umaknil.

»Mama!«

Nato je prišel drugi glas, strašnejši od prvega, dvignil je telesa s postelj, razprl usta in oči, prebodel duše skozi in skozi, da

Vurnikova šola: Park v Vratih

so trepetale kakor mrčes na bilki in se vrnil v tihoto, odkoder je prišel.

Prišel je tretji glas iz istega grla. Vsak pa je bil močnejši, bolj hripav in prodirajoč, da so duše trepetale pod njim kakor žival pod šibo in niso vedele, kam naj ubežijo iz telesa...

»Mama! Mama!«

Padalo je kakor udarci, zaporedoma, brez prestanka. Tolkli so, kakor po nakovalu, da prebijejo železo.

Ljudje so tekli po hodniku, nekdo je bežal po stopnicah. Med presledki klicev se je slišal govor...

V celici št. 72 je bil obnorel človek. To je bilo vse! To je bilo dovolj! Osemnajstletni mladenič; njegova mladost ni poznala ne očeta ne matere, ne bratov ne sester. Bil je sam. Dvajset mesecev praznega življenja je zijalo pred njim. Ta človek je bil dober, da nikomur ni storil žalega in je skorjo kruha delil s svojim sovražnikom, a je imel eno napako: ni smel misliti.

Nikomur ni povedal, kaj misli. O nezmislu 'biti' in zmislu 'ne biti', ali o nasprotnem? Kdo ve? Kadar je počenil na slamnjak in podprl brado z rokama, so se mu spremenile oči. Ali so bile v svobodnem polju ali v pokrajinah neznanega? Kdo ve? Postekle-

nele so mu, izgubile so ves človeški sijaj, kakor da skozi nje sili duša iz njega.

In ko se je ta večer naenkrat oglasila vijolina, je slišal, kako nekdo pripoveduje vsemu svetu njegovo skrito bolečino. Ali mu je tisti hip iztekel pogum, ali se je njegova duša sprla z usodo, ki mu je določena? V nočeh, ko duša živi sama zase, in se bori s telesom, je strašno...

Naenkrat se je dvignil iz postelje in se je domislil, da je ob železju izbrusil pokrovček kovinaste škatle in ga je poiskal na polici.

Sedel je. Še en glas vijoline, ki mu je dal odločilni sunek, da je potegnil z rezilom čez zapestje. Enkrat... dvakrat... trikrat... petkrat... Kri je brizgnila po postelji in po steni in omadeževala rjuhe in pod.

Rezilo se je pokvarilo. Kri je tekla; s stisnjenimi očmi je čakal, da omedli in mu ubeži duša. Skozi polzavest je še vedno prihajal glas vijoline...

Tedaj pa je zledenel... Rana je skelela, smrt ni nastopila, glas od zunaj je z večjo silo prodiral vanj, podzavestno je videl posledice pred seboj, ki so rastle neizogibne pred njim. In vse, kar je bilo nepremagljivega, je hotel v svojem besu premagati.

»Mama, mama!«

Ni vedel zanjo, ni je poznal nikoli. Čutil je samo, da mora poklicati nadnaravno silo na pomoč. Ves divji in okrvavljen je planil po celici in prebudil sojetnike, vrgel vrče na tla, razlil vodo, razbil police in uničeval vse, kar mu je prišlo pod roko.

»Mama!«

Glas je postal bolj hripav. Ničesar več se ni zavedal, blaznost je gorela iz njega in mu dajala nadčloveško silo, njegov klic se je združil v en sam zlog, ki je prihajal iz dna grla kakor mukanje živali:

»Ma!... Ma!«

Upehal se je radi izgubljene krvi in onemogle besnosti. Padel je ob steni na tla in hropel. Njegovi klici so postali redkejši.

Tedaj so planili v celico pazniki in navalili nanj. Zopet se je povrnila moč vanj in vzplapolala za hip v divji podzavestni borbi nasproti sovražni sili. Ko so ga zvezali, je stokal. Čulo se je le še hropenje...

Prsi ljudi, natrpanih v celice od pritličja do tretjega nadstropja, so se napolnile z neznano tesnobo. Vse duše so pod strašnim vtisom stale na mostu, ki veže onostranstvo

s sedanjostjo. Nekaj dolgih minut ni mogel nihče ziniti besedice.

Blaznež je utihnil, vijolina je bila umrla med krikom in se ni oglasila več. Ado pa se je dvignil, potegnil rjuho s postelje in jo je ob robu zatrgal...

Peter je gledal z velikimi očmi in ko je videl namero, je dejal:

»Kaj delaš?«

Ado je onemel. Kakor da je bil poprej sam, in je šele zdaj nekdo stopil v celico, ki ga ne mara in ga je oplašil pri opraviilu, ki je zadeva samo njegove duše in še njegovega telesa ne. S to besedo mu je razdril vse, zakaj uničil mu je silno napetost, ki je bila v njem, da je odmahnila kot mrtva roka ob telesu. S tem ga je razžalil, da je skoraj zavpil nad njim:

»Kaj pa mi hočeš? Kaj pa sem ti storil?«

Nato je vrgel rjuho nazaj na posteljo, sedel nanjo in se ni pogrnil.

Peter je gledal in je mislil, da ga razume, a ga ni razumel, ker niso vse duše enake. Bilo pa mu je žal in je dejal:

»Stori, kar hočeš, radi mene!«

Ado ni mogel več storiti. Sedel je na postelji, ko je Peter že davno spal in je držal v eni roki življenje in v drugi smrt in je tehtal. On je bil na sredi, bil je jeziček na tehtnici. Nihal je na desno, nihal je na levo in se ni mogel ustaviti. —

Jutro ga je našlo živega...

Serventeza

Joža Lovrenčič

Noč je polna mesečine,
bela cesta pred menoj,
čuj me iz srcá globine:
Tvoj sem, tvoj!

Ljubim, ljubim kakor ljubi
ljubo rožo solnčni žar,
ljubim ko ljubeč kerubi
tih oltar.

Mogel, mogel bi ljubiti
kakor ljubi cvet vihar,
tvoj potem ne mogel biti
bi nikdar.

Okna tvoja so dremotna,
ko zgreši me, ne sprašuj,
kod me vodi pot samotna —
Tuj sem, tuj!